

Diarienummer: DO 2025/1441
Handläggare: Annika Jyrwall Åkerberg

Justitiedepartementet

Yttrande över Ett nytt regelverk för uppsikt och förvar SOU 2025:16

Diskrimineringsombudsmannen, DO, lämnar utifrån sitt uppdrag nedanstående synpunkter.

Sammanfattning

DO har inga synpunkter på de förslag som rör formerna för förvar, tidsfrister för förvar eller uppsikt eller tidsfrister för omprövning av besluten om densamma. Alla beslut som rör begränsning av människors fri- och rättigheter måste dock alltid vara både nödvändiga och proportionerliga.

I övrigt tillstyrker DO flertalet förslag. Däribland de förslag som stärker rättssäkerheten för målgruppen, såsom att beslut ska omprövas med jämna mellanrum och en stärkt rätt till offentligt biträde. Vi anser dock att även beslut om avskiljning måste kunna överklagas. DO tillstyrker även de förslag som rör tillgång till hälso- och sjukvård och utbildning för barn. Det finns risk för att diskriminering kan förekomma när beslut fattas i de frågor som förslagen omfattar. Vi vill därför understryka vikten av att diskrimineringslagens räckvidd utvidgas så DO kan inleda tillsyn över berörda verksamheter.

Allmänna synpunkter

Av central betydelse för de förslag som rör intrång i privatliv, rörelsefrihet och att leva ett liv i frihet är att det inte får finnas något utrymme att fatta beslut av skäl som strider mot likabehandlingsprincipen, såsom att personen till exempel är av viss etnisk tillhörighet. Alla beslut som rör begränsning av människors fri- och rättigheter måste ske med stöd av lag, vara nödvändiga och proportionerliga. Tillämpningen av föreslagna bestämmelser förutsätter utbildning och rutiner för att proportionerliga beslut ska kunna fattas även för särskilt utsatta personer. DO har inga synpunkter på vilken myndighet som ska fatta beslut om vad, men vill

påpeka att diskriminering kan förekomma när beslut fattas. Beslut om förvar, liksom beslut som fattas när en person är förvarsplacerad eller av rättsvårdande myndigheter, är områden som för närvarande inte fullt ut omfattas av diskrimineringslagen.

DO vill därför åter lyfta vikten av att diskrimineringslagens räckvidd utvidgas så att DO kan inleda tillsyn av de verksamheter som omfattas av utredningens förslag.

Synpunkter på vissa förslag

5.10.5 Tillämpningen av bestämmelserna ställer krav på utbildning och rutiner

DO tillstyrker samtliga förslag i detta avsnitt. Sådan kunskap och sådana rutiner är avgörande för att myndigheterna, i praktiken, ska kunna motverka olika former av diskriminering och för att proportionerliga beslut ska kunna fattas även för särskilt utsatta personer såsom personer med funktionsnedsättning, barn och äldre. Kunskap i att minska oron i en grupp eller hos enskilda samt konflikthantering är därtill viktigt för att frihetsberövade personer ska ha lika möjlighet till trygga och sunda förhållanden som andra. Minskad risk för utåtagerande medför även minskad risk för oproportionerligt användande av tvångsåtgärder. Risken minskar även avseende nödvändigheten att använda tvångsåtgärder.

5.11.1 Det förtydligas att en utlänning får tas i förvar endast om mindre ingripande åtgärder inte är tillräckliga

DO tillstyrker förslaget då det främjar alla människors lika rätt till privatliv och att leva ett liv i frihet. Enligt Europakonventionens (EKMR) artikel 8 måste intrång i människors privatliv ske med stöd av lag, vara nödvändiga och proportionerliga. I artikel 15.1 i återvändandedirektivet, artikel 8.2 i mottagandedirektivet och artikel 28.2 i Dublinförordningen anges att en utlänning får tas i förvar om andra, mindre ingripande åtgärder inte kan tillämpas verkningsfullt. Förslaget att kodifiera proportionalitetsprincipen på föreslaget sätt är således även i linje med EKMR och EU-rätten.

5.12 Grunderna för uppsikt och förvar av barn

DO har inga synpunkter på förslagen som sådana men vill understryka att varje barns rätt enligt barnkonventionen, däribland att barnets bästa alltid måste vara i främsta rummet, även måste vara utgångspunkt när det gäller dessa barn. Det bör strävas efter att hitta lösningar som tillgodoser barnets rättigheter till frihet och familjeliv genom ett regelverk som tillåter barn att

under migrationsprocessen bo med sina familjemedlemmar eller vårdnadshavare på platser ute i samhället som inte är förvar.

6.6 Elektronisk övervakning ska få användas vid uppsikt som gäller vistelseskyldighet

Inte heller här har DO några synpunkter på de materiella delarna av förslagen. Vi vill dock framhålla att tvångsåtgärder aldrig får användas om det, förutom att ha stöd i lag, inte är nödvändigt och proportionerligt. Beslut om elektronisk fotboja får heller aldrig fattas av skäl som strider mot likabehandlingsprincipen.

8.5 Ny prövning av beslut om uppsikt

Utredningen föreslår tidsfrister både vad gäller förvarsplacering och uppsikt. DO har inga synpunkter på tidsfristerna som sådana men tillstyrker att beslut om förvar, uppsikt och förstärkt uppsikt ska omprövas med jämna mellanrum. Omprövning av beslut som inskränker den enskildes fri- och rättigheter är en viktig komponent för att skydda alla människors lika rätt till de fri- och rättigheter som framgår av exempelvis artiklarna 8 och 5 i EKMR.

10.3 Stärkt rätt till offentligt biträde

DO tillstyrker samtliga förslag som rör tillgång till offentligt biträde. Förslagen stärker den enskildes rättssäkerhet men främjar även den enskildes lika tillgång till såväl rätten till en rättvis rättegång som att få leva ett liv i frihet.

11. Placering av förvarsplacerade

DO tillstyrker att en utlänning som hålls i förvar inte får placeras så att hen utsätts för mer ingripande övervakning och kontroll än vad som är nödvändigt för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas, samt att det ska införas särskilda säkerhetsavdelningar på förvaren. Detta då förslagen bör kunna främja alla förvarsplacerades lika rätt till humana förhållanden under tiden för frihetsberövandet. Likaså lika rätt till privatliv och att inte bli utsatt för grym och förnedrande behandling av andra intagna.

I övrigt har DO inga synpunkter på de materiella delarna som föreslås i avsnitt 11. Vi vill dock hänvisa till vad som framförts under avsnitt 5.10.5.

11.19 Beslut om placering ska kunna överklagas

Att beslut om förvarsplacering ska kunna överklagas är något som DO tillstyrker då det främjar alla människors lika rätt till överprövning i frågor som rör frihetsberövanden. Vi anser dock att även beslut om avskiljande ska kunna överklagas.

12.2 Hälso- och sjukvård

DO tillstyrker förslagen att Migrationsverket ska tydliggöra sina rutiner och samverka med regionerna. Det främjar alla människors lika rätt till bästa uppnåeliga hälsa och motverkar att personer med psykisk ohälsa eller självmordstendenser behandlas i strid med artikel 3 EKMR. Vi har därutöver inga synpunkter på om Migrationsverket ska få besluta om besöksbegränsningar om det är nödvändigt med hänsyn till risken för överförande av smitta på sätt som föreslås i 12.3.

12.4.3 Möjligheter att tillfälligt lämna förvarsanläggningar

DO tillstyrker att förvarsplacerade tillfälligt ska få lämna förvaret. Förslaget främjar de förvarsplacerades lika rätt till privat- och familjeliv.

12.5.4 Ett barn som hålls i förvar ska erbjudas utbildning

DO välkomnar och tillstyrker förslaget då det främjar alla barns lika rätt till utbildning. Förslaget är även helt i linje med Barnrättskommitténs rekommendation att ett ensamkommande barn och andra migrerande barn ska få full tillgång till utbildning i det land som det har anlänt till, oavsett barnets status i landet. DO vill dock understryka vikten av att förslaget ska gälla alla barn, även exempelvis barn med funktionsnedsättning. Något som i sin tur även måste medföra en skyldighet för förvaren att tillhandahålla anpassad utbildning och tillgängligt utbildningsmaterial.

Beslut i detta ärende har fattats av diskrimineringsombudsman Lars Arrhenius efter utredning och förslag av utredaren Annika Jyrwall Åkerberg. I den slutliga handläggningen har också enhetschefen Cecilia Narby, experten Tarik Qureshi och rådgivaren Anna Eriksson deltagit.

Lars Arrhenius